

С60

2230

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА

СОКОЛОВА ОЛЬГА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 378.147.78:07

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕГРАЦІЇ МИСТЕЦЬКИХ ЗНАНЬ
У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ І
ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

13.00.02 “Теорія та методика навчання музики і музичного виховання”

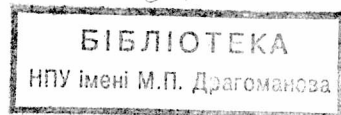
Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

СРС

1687

НБ НПУ

імені М.П. Драгоманова

КИЇВ - 2004

100310512

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Рудницька Оксана Петрівна.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Афанасьєв Юрій Львович,
Державна Академія керівних кадрів культури і мистецтв, завідувач кафедри мистецтвознавства та експертної діяльності;

кандидат педагогічних наук, доцент
Ващенко Людмила Миколаївна,
Київський міський педагогічний університет імені Б.Д.Грінченка, проректор з експериментальної роботи.

Провідна установа: Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського, кафедра педагогіки, Міністерство освіти і науки України, м.Одеса.

Захист відбудеться " 8 " *чудня* 2004р. о 16³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К.26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, 01601, м.Київ, вул.Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 01601, м.Київ, вул.Пирогова, 9.

Автореферат розісланий " 3 " *листопада* 2004р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т.М.Завадська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність дослідження. Зміст педагогічних інновацій у вищій школі є відбитком гуманістичних тенденцій розвитку сучасної освіти, які акцентують прилучення до універсальних цінностей культури, цілісний розвиток особистості, її духовних і пізнавальних здібностей. Державною національною програмою “Освіта” (Україна XXI століття) (1994р.) та Національною доктриною розвитку освіти України (2001р.) перед учителями ставиться завдання постійного підвищення свого професійного рівня, педагогічної майстерності й загальної культури. У зв'язку з цим актуальною стає проблема удосконалення професійної підготовки вчителів, розробки цілісно-світлоглядної моделі фахівця, який за стилем мислення і мірою загальнокультурної і професійної компетентності відповідає рівню розвитку сучасного знання і був здатний до творчого і самостійного розв'язання професійних проблем в різних галузях педагогічної діяльності.

В умовах постійного зростання обсягу наукової інформації, інформаційної перенасиченості навчання, а також спрямованості сучасної освіти на формування системи знань не за предметами, а за проблемами, становлення професійних якостей особистості вчителя тісно пов'язано із впровадженням у навчальний процес ідей інтеграції знань.

Розгляду проблеми інтеграції знань в освіті присвячено значну кількість наукових робіт. Базуючись на психологічній теорії цілісного пізнання (О.Леонтьєв, С.Рубінштейн, Ю.Самарін), теорії розвитку мислення особистості в процесі навчання (В.Давидов, В.Краєвський, І.Лернер), сучасні учені досліджують теоретико-методологічні засади інтеграції знань у вищій школі (М.Берулава, І.Козловська, М.Чапас, І.Яковлев), інтеграцію форм і змісту професійного навчання майбутніх фахівців (А.Вербицький, В.Безрукова, В.Гінецинський, М.Костюков, В.Сидоренко, В.Харитонов та інші).

В галузі мистецької освіти проблема формування інтегративних знань у підготовці майбутніх учителів також знайшла своє відображення у працях науковців. Так, ідеї цілісного пізнання мистецтва простежуються в дослідженнях методологічних проблем сучасного мистецтвознавства (Ю.Афанасьєв, В.Біблер, А.Зись, В.Михальов, М.Каган, Л.Столович, В.Тасалов, І.Тен); психології художнього сприйняття (Б.Ананьєв, Л.Виготський, О.Леонтьєв, С.Раппопорт, П.Якобсон); теорії формування художньої культури вчителя (Е.Абдуллін, Л.Рапацька, О.Рудницька, Г.Падалка, О.Шолокова).

Необхідність інтеграції мистецьких знань учителів у процесі художнього навчання зумовлена цілісним характером художньо-пізнавальної діяльності суб'єктів мистецької освіти та їх майбутньої фахової роботи. Цільова установка на формування інтегративних мистецьких знань учителів художнього профілю передбачає орієнтацію на взаємодію і взаємопроникнення знань різних

художніх структур в єдиному естетичному середовищі, синтез знаково-сміслових елементів художньої мови різних видів мистецтва в процесі їх сприймання і переживання.

У науково-методичній літературі проблема інтеграції мистецьких знань розглядається в різних аспектах, а саме: акцентується значний педагогічно-виховний потенціал інтеграції мистецтв (Ю.Фохт-Бабушкін, В.Ражніков, О.Рудницька, О.Ценко); досліджуються питання взаємодії різних видів мистецтва у педагогічному процесі (Л.Вашенко, Н.Карпова, Т.Крижанівська, Л.Масол, О.Мелік-Пашаєв, Т.Пеня, Г.Рижова); осмислюються завдання професійної художньо-естетичної підготовки вчителів (Г.Рейзенкінд, Л.Рапацька, О.Щолокова, О.Шевнюк); розкриваються шляхи впровадження інтегративних процесів у системи викладання окремих мистецьких дисциплін (Г.Падалка, М.Бонфельд); класифікуються рівні інтегративних зв'язків між предметами художнього циклу (Г.Шевченко, В.Неверов).

Дослідження науковців глибоко висвітлюють теоретичні і практичні аспекти інтегративного мистецького навчання, проте методичні основи формування цілісних мистецьких знань в умовах двопрофільної підготовки вчителів, що отримують кваліфікацію “учитель музики і художньої культури”, розглянуто недостатньо.

Аналіз змісту та організації мистецького навчання на музично-педагогічних факультетах показав, що інтеграції мистецьких знань заважає предметно-ізолюваний підхід до підготовки фахівців, який не передбачає розвитку їх загальному мистецької ерудиції, формування цілісно-чуттєвого сприйняття художніх явищ. Існуючій системі підготовки, як правило, властивий поопераційний процес передавання і засвоєння мистецьких знань, внаслідок чого не вирішуються проблеми їх поглиблення, оновлення та універсалізації, розширення предметно-діяльної сфери їх творчого застосування, гальмується формування й розвиток художньо-професійних якостей фахівців, становлення їх ціліснохудожнього світогляду.

Недостатня дослідженість проблеми формування інтегративних мистецьких знань суб'єктів мистецької освіти, а також суперечності між предметним підходом до формування мистецьких знань і їх системним характером, між застарілими змістом, формами і методами художнього навчання і сучасними вимогами до рівня професійної підготовки вчителя зумовили вибір теми наукового дослідження – “Методичні основи інтеграції мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження входить до плану наукових досліджень кафедри методики музичного виховання, співів та хорового диригування НПУ імені М.П.Драгоманова і складає частину наукового напряму: “Зміст, форми і методи

фахової підготовки майбутніх учителів музики” в аспекті розробки методичних основ інтеграції мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова 25 грудня 2003 р., протокол №6 і узгоджено у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні 27 січня 2004 р., протокол №1.

Об’єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх учителів музики і художньої культури.

Предмет дослідження – методичні основи інтеграції мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури.

Мета дослідження полягає у розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-методичних засад формування інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури.

Концептуальні ідеї дослідження полягають у реалізації педагогічного потенціалу художньої інтеграції в системі мистецької підготовки вчителів, що забезпечується шляхом дотримання принципів теоретичного узагальнення і системної упорядкованості елементів мистецьких знань та впровадження психолого-педагогічних механізмів сприйняття і взаємодії художніх відчуттів у процес мистецького навчання. Студент, володіючи цілісною системою мистецьких знань та уявлень про шляхи її формування, забезпечить у майбутньому повноцінний розвиток творчої особистості учнів у процесі педагогічної діяльності.

Гіпотеза дослідження: ефективність формування інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури підвищиться за умови розвитку в студентів здатності до полічуттєвого сприйняття і цілісного осмислення різних видів мистецтва.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження було визначено такі завдання:

- 1) проаналізувати стан досліджуваної проблеми в теорії і практиці загальної та мистецької освіти;
- 2) визначити сутність поняття “інтегративні мистецькі знання” та їх структуру;
- 3) розробити критерії, показники та встановити рівні сформованості інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури;
- 4) теоретично обґрунтувати та розробити методичні основи інтеграції мистецьких знань;
- 5) експериментально перевірити ефективність методики формування інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури.

Методологічну та теоретичну основу дисертаційного дослідження становили:

- концептуальні положення філософської, психологічної та педагогічної думки про сутність інтеграції та її роль у вирішенні завдань професійної освіти (В.Берулава, В.Біблер, І.Козловська, Н.Костюк, Ю.Самарін, І.Яковлев);
- методологічні основи міжвидового синтезу мистецтв (Б.Галеев, А.Зись, М.Каган, В.Михальов, А.Сохор, Л.Столович);
- психологічні теорії художнього пізнання (Б.Ананьєв, Л.Виготський, О.Леонтьєв, С.Раппопорт, П.Якобсон);
- теоретичні і методичні розробки питань комплексного мистецького навчання (Е.Абдуллін, О.Мелік-Пашасєв, Г.Падалка, Л.Рапацька, О.Рудницька, О.Щолокова).

Для дослідження мети, розв'язання поставлених завдань та перевірки гіпотези було використано комплекс **методів дослідження**: теоретичних (системно-структурні – класифікація, систематизація; ретроспективний аналіз, порівняння та узагальнення), емпіричних (діагностичні – анкетування, тести; обсерваційні – пряме та опосередковане спостереження; прогностичні – метод експертних оцінок, самооцінка); педагогічний експеримент (діагностичний та формуючий), статистичні та графічні методи обробки експериментальних даних.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних положень; цілісною організацією дослідження; використанням методів дослідження, адекватних поставленим завданням; поєднанням кількісного та якісного опрацювання експериментальних даних та репрезентативністю вибірки.

Наукова новизна дослідження. Конкретизовано сутність і зміст поняття “інтегративні мистецькі знання” та визначено їх структуру, розроблено шляхи реалізації педагогічного потенціалу художньої інтеграції в системі мистецької підготовки вчителів, доведено значення синестезії як психологічного механізму цілісного художнього сприйняття у формуванні інтегративних мистецьких знань. Вперше представлено систему критеріїв і показників сформованості інтегративних мистецьких знань студентів музично-педагогічних факультетів, створено та експериментально перевірено комплексну методiku формування інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури.

Практична значущість дослідження визначається тим, що його теоретичні висновки і експериментальні дані можуть становити підґрунтя для певної корекції та оновлення змісту лекцій з курсів “Основи педагогічної творчості”, “Методика викладання художньої культури”, “Методика музичного виховання” у вищих закладах освіти, використовуватись для розробки програм, спецкурсів з теорії і методики навчання музики та викладання художньої

культури, при написанні методичних рекомендацій з питань удосконалення фахової та професійної підготовки вчителів, впровадження інтегративних форм і методів мистецького навчання тощо.

База дослідження.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалась на базі Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Бердянського державного педагогічного університету, Херсонського державного університету, Рівненського державного гуманітарного університету. Експериментальним дослідженням було охоплено 250 суб'єктів мистецької освіти.

Організація дослідження. Наукове дослідження проводилось протягом 1999-2003 рр. у три етапи.

На першому етапі (1999-2000 рр.) було проаналізовано філософську, психолого-педагогічну та мистецтвознавчу літературу з обраної проблеми; теоретично осмислено тему дослідження, обґрунтовано її актуальність, визначено об'єкт, предмет, гіпотезу та основні завдання дослідницької роботи; здійснено також систематизацію та первинне опрацювання теоретичної інформації.

На другому етапі (2000-2001 рр.) було розроблено план та методику дослідно-експериментальної роботи, визначено критерії та рівні сформованості інтегративних мистецьких знань студентів музично-педагогічних факультетів. На основі результатів, отриманих у ході констатуючої частини дослідження, визначено зміст і структуру формуючого експерименту.

На третьому етапі (2001-2003 рр.) здійснювалась апробація розробленої методики формування інтегративних мистецьких знань студентів музично-педагогічних факультетів з метою її подальшого використання в організації художньо-інтегративного навчання школярів. Було опрацьовано та узагальнено результати педагогічного експерименту, проведено перевірку висунутої гіпотези, підведено підсумки, сформульовано висновки наукової роботи, а також здійснено оформлення тексту дисертації.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення, висновки, рекомендації та результати дослідження доповідались на Міжнародній науковій конференції "Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології" (Київ, 2001), на Методологічному семінарі "Теоретико-методологічні проблеми неперервної професійної освіти" (Київ, 2001), на Всеукраїнській науково-практичній конференції "Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість" (Київ, 2002), на звітних науково-практичних конференціях викладачів та аспірантів НПУ імені М.П. Драгоманова (Київ, 2001, 2002), Херсонського державного університету (Херсон, 2002). Результати виконаної роботи обговорювались на засіданнях кафедри методики музичного виховання, співів та хорового диригування НПУ імені М.П. Драгоманова (м. Київ).

Теоретичні положення та практичні результати з проблеми інтеграції мистецьких знань впроваджено у навчально-виховну роботу зі студентами музично-педагогічних факультетів Бердянського державного педагогічного університету (довідка №57/389-08 від 01.03.2004), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 182 від 04.03.2004), факультету культури і мистецтв Херсонського державного університету (довідка №03-11/136 від 09.02.2004), Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка № 04-10/449 від 11.03.2004).

Публікації. Основні теоретичні положення дослідження, його результати та висновки подано у 9 одноосібних публікаціях автора, з них 5 - у провідних наукових фахових виданнях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел, що нараховує 202 найменування (з них 9 іноземною мовою), і додатків. Повний обсяг дисертації – 207 сторінок, з них – 184 сторінок основного тексту. Робота містить 15 таблиць, схему, гістограму, графік.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** подано загальну характеристику роботи, обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, визначено об'єкт, предмет і мету дослідження, сформульовано гіпотезу та завдання, розкрито методологічні та теоретичні засади, охарактеризовано методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичну значущість роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У **першому розділі** – **“Теоретичні засади дослідження проблеми інтеграції мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури”** – проаналізовано філософську, психолого-педагогічну, мистецтвознавчу літературу з проблеми інтеграції мистецьких знань як окремого прояву загальних інтегративних тенденцій сучасного етапу розвитку теорії цілісного пізнання. На цій основі розглянуто специфіку мистецького навчання у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури; виявлено сутність і зміст поняття “інтегративні мистецькі знання”, з'ясовано їх структуру; відображено стан досліджуваної проблеми в теорії і практиці мистецької освіти.

Вивчення наукової літератури дало змогу констатувати багатоаспектність поглядів на проблему інтеграції знань. На основі аналізу філософських положень про універсальні взаємозв'язки у природі, мисленні людини та її

відчуттях, а також про взаємозумовленість інтегративних і диференціальних тенденцій в науковому пізнанні уточнено поняття “знання” і з’ясовано його інтегративну сутність.

У світлі психологічних і дидактичних теорій розвитку мислення особистості в процесі навчання, принципів організації навчально-пізнавальної діяльності (В.Давидов, В.Краєвський, І.Лернер) розглянуто механізми системного узагальнення та засвоєння знань на основі інтегративних взаємозв’язків між раціональним і чуттєвим компонентами цілісного пізнання.

В умовах сучасної професійної освіти проблема інтеграції знань розглядається з позицій: дослідження теоретико-методологічних аспектів (М.Берулава, І.Козловська, Н.Костюк); обґрунтування інтегративних процесів навчання на основі синергетичного підходу (Л.Зоріна, С.Фінкельштейн, М.Чапаєв); впровадження в навчальний процес принципу структурування знання (В.Безрукова, А.Вербицький, М.Костюков); дослідження питань інтегрування змісту освіти (Г.Козлакова, Л.Ковальчук, В.Радкевич, В.Харитонов); розробки дидактичних основ інтеграції знань (Н.Гаранович, С.Гончаренко, М.Кононенко).

При цьому вчені визначають інтеграцію знань як “рухомий процес розвитку певної системи, де число та інтенсивність взаємодії її елементів зростає ... і зменшується відносна самостійність стосовно один одного” (Г.Павельциг); “процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знань” (І.Козловська); “об’єднання навчальних дисциплін у комплекси або системи, результатом функціонування яких є формування якісно нової цілісної системи знань” (Н.Гаранович).

Аналізуючи сучасний стан педагогічної освіти, зокрема, перехід вищої школи до формування спеціалістів широкого профілю, дослідники встановлюють взаємозалежність між підвищенням ефективності навчання і необхідністю інтегрування його змісту з урахуванням цілісного характеру майбутньої професійної діяльності вчителів.

Інтеграція мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури пов’язана із специфікою предметно-змістовного наповнення фахового навчання – мистецьких знань і особливостями їх пізнання.

За думкою вчених (А.Зись, М.Каган, В.Михальов, П.Якобсон) у вирішенні проблеми цілісного пізнання мистецтва не можна розрізняти об’єктивні основи розподілу мистецтв на види і суб’єктивний фактор – особливості людського сприйняття. Таким чином, характер художнього пізнання, з одного боку, зумовлюється наявністю диференціальних та інтегративних тенденцій в мистецтві, які детермінують процеси виділення окремих галузей художньої творчості (музичної, образотворчої тощо) і регулюють процеси міжвидового синтезу мистецтв, а з іншого, базується на

синкретичній нерозчленованості психічних механізмів сприйняття, притаманних людській свідомості.

Аналіз асоціативної природи образного мислення та емоційного переживання художніх творів в контексті цілісного художнього пізнання (Б.Ананьєв, Л.Виготський, О.Леонтьєв, О.Костюк, С.Рубінштейн, П.Якобсон) дозволив зробити висновки, що найбільш високим рівнем цілісної емоційно-чуттєвої реакції на твір мистецтва є синестезія – процес і результат міжчуттєвої, міжсенсорної асоціації, уявний синтез художніх вражень; результат взаємопроникнення елементів мовних структур, властивих різним видам мистецтва і художньої діяльності.

Інтегративні особливості мистецтва у проекції на процес художнього навчання виявляються як спорідненість елементів знань на різних рівнях. Теоретичний рівень виступає як необхідна логічна основа розуміння природи мистецтва, узагальнення і систематизації знань про об'єктивно існуючі зв'язки художньої картини світу. На цьому рівні відбувається усвідомлення сутності понять художнього змісту і форми, стилю і жанру, художньої метафори, символу тощо. Емпіричний рівень відображає цілісність сприйнятої мистецької інформації внаслідок синтезу емоцій, уявлень, взаємопроникнення відчуттів, міжчуттєвих асоціацій.

Дослідження інтегративної природи цілісного художнього пізнання лягло в основу визначення сутності, змісту і структури інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури. В нашому дослідженні інтегративні мистецькі знання визначаються як цілісна сукупність відомостей з різних видів мистецтва, яка є результатом спеціально організованої художньо-пізнавальної діяльності з осягнення та узагальнення змісту і внутрішніх поліструктурних взаємозв'язків художніх явищ.

Визначена нами структура інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури складається з двох компонентів. Інформаційно-синтезуючий компонент містить в собі універсальний понятійно-категоріальний апарат мистецтва, художньо-теоретичні узагальнення; емоційно-чуттєвий компонент складається з “пам'яті” емоцій, художніх асоціацій та синестезії.

Пошуки шляхів формування інтегративних мистецьких знань студентів ґрунтувались на вивченні та узагальненні існуючих в мистецькій педагогіці інтегративних підходів до навчання, а саме: встановлення міжпредметних зв'язків у процесі вивчення мистецьких дисциплін (Е.Абдуллін, В.Неверов, Г.Шевченко); використання комплексу мистецтв у процесі художнього навчання (Т.Крижанівська, Н.Карпова, Л.Рапацька, Т.Рейзенкінд, Т.Стратан, О.Щолокова); впровадження власне інтеграції навчальних знань за послідовним підвищенням ступеню їх об'єднання та взаємодії (О.Мелік-Пашаєв, Г.Пададка, О.Рудницька, Л.Савенкова).

У другому розділі – “Дослідно-експериментальна робота з формування інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури” визначено критерії та встановлено рівні сформованості інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури; охарактеризовано педагогічні принципи та умови, що сприяють оптимізації процесу інтеграції мистецьких знань; викладено основний зміст і послідовність етапів формуючого експерименту, а також проаналізовано результати експериментальної роботи.

З метою визначення реального рівня інтеграції мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури було проведено констатуючий експеримент. Встановлення рівнів інтеграції мистецьких знань студентів музично-педагогічних факультетів здійснювалось за розробленими *критеріями: рівень розвитку загальної мистецької ерудиції*, показниками якого є – наявність активного фонду музичних, художньо-естетичних, культурологічних знань, вміння свідомо оперувати мистецькими поняттями, вміння створювати художньо-теоретичні узагальнення, здатність осмислювати цілісність художніх явищ через єдність стилєвих ознак; *розвинутість цілісно-чуттєвого сприйняття*, показниками якого є – ступінь повноти чуттєвого осягнення мистецтва, наявність і різноманітність художніх асоціацій, здатність до синестезії; *готовність до інтегративно-пізнавальної діяльності*, яку відображають міра володіння вербальними та невербальними засобами відтворення цілісних художніх вражень, здатність до актуалізації інтегративної єдності мистецьких знань, передбачення та проектування результатів інтегративного художнього пізнання, потяг до самовдосконалення себе як особистості і вчителя.

Перший етап констатуючого експерименту був спрямований на виявлення рівня загально-мистецької ерудиції студентів; визначення ступеня розвитку вмінь оперувати художньо-естетичними поняттями в єдиній системі функціонування мистецьких явищ, створювати художньо-теоретичні узагальнення, розглядати твори мистецтва як цілісну систему стилістичних ознак.

В процесі другого етапу експериментальної роботи визначалася міра цілісної емоційно-чуттєвої реакції на твір; розвинутість образно-асоціативних уявлень, переживань; здатність до полічуттєвого сприйняття мистецтва, синестезії.

Третій етап констатуючого експерименту передбачав діагностику рівня інтеграції мистецьких знань в умовах інтегративно-пізнавальної практичної діяльності реципієнтів і виявляв ступінь готовності студентів до творчої роботи з різними видами мистецтва. сформованості уявлень про структуру, зміст та цілісний характер майбутньої художньо-педагогічної діяльності, методичної грамотності щодо організації інтегративного художнього навчання учнів.

Застосування в перебігу експерименту таких традиційних (опитування, творчі завдання, спостереження, рольова гра) та евристичних (субтест встановлення подібності Д.Векслера, твір-роздум, екстрапольований варіант методу синектики, методика розвитку полічуттєвого сприйняття М.Шоена) методів дозволило встановити рівні сформованості інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури.

Високий рівень передбачає великий обсяг, різноманітність і системний характер мистецьких знань, інтегративну спрямованість активного сприйняття художніх творів. Йому притаманні: володіння універсальним понятійно-категоріальним апаратом мистецтва, вміння простежувати, узагальнювати глибинні єдності, причинно-наслідкові зв'язки між художніми явищами, осмислювати цілісність мистецьких творів як систему стильових ознак, засобів і прийомів художньої виразності. Віднесені до цього рівня студенти продемонстрували наявність яскравих образних асоціацій, адекватну емоційну реакцію в процесі художнього сприйняття, здатність до інтеграції чуттєвих вражень – синестезії. Цей рівень відображає прогресивний і творчий характер художньо-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, прагнення до професійного самовдосконалення, актуалізації інтегративної єдності мистецьких знань. Даний рівень було зафіксовано у 13,5% опитуваних.

Середній рівень було виявлено у 38,2% студентів. Віднесені до цього рівня респонденти продемонстрували достатні знання з різних видів мистецтва, вміння свідомо оперувати мистецькою термінологією, створювати художні узагальнення, виявляти системно-стильові взаємозв'язки. Формуванню цілісного сприйняття цих реципієнтів заважала його орієнтаційна, первинно-образна стратегія, що базується на окремих розрізнених чуттєвих враженнях, уривчастих уявленнях і не передбачає адекватного відтворення у висловах і діях. Пізнавальній діяльності фахівців бракувало професійної спрямованості на інтегративне "спілкування" з мистецтвом, націленості на творчий пошук і самовдосконалення як особистості і вчителя.

Низький рівень сформованості інтегративних мистецьких знань властивий більшості респондентів (48,3%). Їхні знання невеликі за обсягом, розрізнені; судження носять однобічний, поверхневий характер; орієнтація в світі мистецьких понять є доволі слабкою. У студентів цього рівня спостерігається формальне ставлення до мистецтва, художнє сприйняття у них – конкретно-перцептивне за змістом і спирається суто на емоційну яскравість сприйнятої інформації. Асоціативне мислення студентів цієї групи, в силу своєї моноструктурності, не передбачає динаміки розвитку образів та інтеграції художніх відчуттів. Віднесені до цього рівня студенти виявилися не готовими до усвідомлення і професійної актуалізації інтегративної єдності власних знань, не були здатними до творчо-пошукової пізнавальної діяльності.

Розроблені критерії сформованості інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури та систематизація результатів констатуючої частини дослідження дали підстави визначити структуру, зміст і основні завдання формуючого експерименту, який проводився у три етапи з експериментальною групою студентів.

Педагогічна концепція дослідження ґрунтувалась на положенні, згідно з яким процес формування інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів поєднує можливості педагогічного впливу на інтелектуальну, емоційну та вольову сфери особистості студентів, обіймає науково-теоретичний та художньо-психологічний аспекти інтегративної підготовки фахівців і базується на закономірностях розвитку системи мистецтв, логіці асоціативного мислення та фізіологічних механізмах цілісного чуттєво-емоційного сприйняття.

Оптимальним для процесу формування інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури виявився комплекс педагогічних засобів навчання: викладання спецкурсу “Основи інтеграції мистецьких знань” та практичну реалізацію його змісту під час проходження студентами педагогічної практики, а також включення окремих положень курсу до програмних вимог фахових дисциплін. Цілеспрямоване відстеження ходу та результатів формуючого процесу здійснювалось згідно з розробленими методичними основами формування інтегративних мистецьких знань, що включали в себе педагогічні принципи і умови оптимізації цього процесу. До означених *педагогічних принципів* ми віднесли:

- 1) принцип зіставлення художніх об’єктів, що сприяє виявленню специфіки предметної сфери видів мистецтв, з одного боку, та знаходженню загального в процесі їх інтегративної взаємодії, з іншого;
- 2) принцип саморозвитку особистості в процесі художнього пізнання, що означає неперервне збагачення її духовного світу шляхом реалізації інтегративного потенціалу мистецтва;
- 3) принцип професійної спрямованості інтеграції мистецьких знань студентів, що розкриває орієнтацію їх підготовки на майбутню художньо-пізнавальну діяльність учнів;
- 4) принцип творчої активності студентів, який детермінує підпорядкованість системи художнього навчання розвитку їх творчих якостей.

В дисертації визначено такі *педагогічні умови* формування цілісної системи мистецьких знань майбутніх учителів:

- залучення студентів до інтегративно-пізнавальної пошукової діяльності;
- підбір яскравого, різноманітного та актуального художнього матеріалу для забезпечення максимальної зацікавленості студентів у процесі художнього пізнання;
- створення позитивної емоційної атмосфери навчання, яка сприяє найбільш повному розкриттю творчих якостей студентів.

Поетапне проведення формуючого експерименту було спрямовано на вирішення завдання послідовного формування компонентів інтегративних мистецьких знань учителів відповідно до їх структури. Виходячи з мети і завдань кожного етапу формуючої роботи, добирались спеціальні форми і методи експериментальної роботи зі студентами.

Перший (**інформативно-комунікативний**) етап було присвячено формуванню, переважно, інформаційно-синестезуючого компоненту структури інтегративних мистецьких знань та його елементів. На цьому етапі передбачалося сформувати у студентів узагальнену смислову установку на поліхудожнє “спілкування” з мистецтвом, поглибити мистецькі знання, навчити створювати художньо-теоретичні узагальнення, систематизувати художні явища на основі стильових ознак. Така ціль вимагала застосування методів активізації художнього мислення фахівців, які використовувались в процесі творчого опрацювання тематики спецкурсу “Основи інтеграції мистецьких знань”. Вивчення таких тем курсу, як “Форми узагальнення в мистецтві”, “Загальне, специфічне, одиначне в мистецтві” вимагало від студентів філософського осмислення часово-просторових характеристик мистецтва, принципів їх самоорганізації, залучення ключових ідей синергетики. З метою поглиблення і взаємодії художніх знань було застосовано нетрадиційну форму проведення занять - “лекція удвох” із залученням викладачів мистецтвознавчих дисциплін для сумісного опрацювання тем “Музика в системі мистецтв”, “Синтетичні види мистецтв” тощо. Використання на цьому етапі оригінальних форм колективної роботи (клуб знавців психології, пізнавальний ринг-змагання) дало змогу актуалізувати професійний тезаурус студентів, поглибити і систематизувати знання, а також прискорити і синтезувати мисленеві реакції (методи: художньо-психологічна характеристика творчої особистості, викладення наукового матеріалу в різних літературних жанрах, аналіз художніх категорій і понять, визначення стильової атрибутики творів).

Другий (**особистісно-комунікативний**) етап був орієнтований на формування у студентів цільових установок на цілісне проникнення в образно-емоційний зміст мистецтва, розвиток та інтеграцію художніх відчуттів в процесі сприйняття. У технологію формуючої роботи було закладено ідею створення ефективних методів емоційно-насиченого цілісного переживання художньої інформації шляхом усвідомлення і відчуття різних типів зв'язків і відношень у мистецтві. Методика розвитку цілісного сприйняття базувалась на використанні творчих завдань і вправ-тренінгів. Заняття у формі уроку-спектаклю, побудованому на художньому матеріалі, сприяло розкриттю акторських, режисерських здібностей студентів, навчало майстерності перетілення, образного передавання змісту інформації. Удосконалення художнього мовлення здійснювалось під час виконання творчого завдання – опис об'єктів художніми засобами різних видів мистецтва. Завдання розвитку

психологічної концентрації емоцій і пам'яті респондентів реалізувалися шляхом застосування вправ-тренінгів та прийомів: отождолення власних художніх уявлень з позицією автора твору; розвиток міжчуттєвих асоціацій за методом синестезії; симультанне “прочитання” твору мистецтва та відтворення цілісності художньої композиції за однією деталлю тощо.

Третій (діяльнісно-творчий) завершальний етап вирішував проблему формування інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури в умовах педагогічної практики в школі. За головне на цьому етапі вважалося підвищити готовність учителів до реалізації власних цілісних знань, зорієнтувати художньо-професійний тезаурус на розвиток художньої освіченості школярів, активізувати свій творчо-педагогічний потенціал. Професійна актуалізація і одночасне інтегративне формування знань здійснювалось методами самостійного опрацювання наукової літератури і творчо-практичної роботи студентів. В процесі вирішення завдань розвитку особистості учнів засобами інтеграції мистецтв студенти добирали й створювали відповідні форми і методи роботи: “гра-подорож” – з метою залучення різноманітних художніх знань; творчі завдання; порівняльний аналіз творів за засобами виразності, динамікою розвитку образів, драматургією, ритмічною організацією тощо; тест незакінчених речень (асоціативна методика); вправа на класифікацію понять; методика розвитку полічуттєвого сприйняття.

Шляхом застосування методів статистичного і графічного опрацювання даних на етапі узагальнення результатів формуючого експерименту зафіксовано значно вищий рівень сформованості інтегративних мистецьких знань в студентів експериментальної групи у порівнянні зі студентами контрольної групи. Так, студенти КГ наприкінці дослідження мали такі результати: високий рівень – 13,5%, середній рівень – 38,2%, низький – 48,3%. На відміну від них у студентів ЕГ виявлено такі результати – високий рівень – 28%, середній рівень – 43,3%, низький – 28,7%. Одержані результати свідчать про правомірність висунутої гіпотези і ефективність запропонованої методики.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення проблеми інтеграції мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури та обґрунтовано новий підхід до її вирішення в умовах вищого навчального закладу; розкрито сутність і структуру інтегративних мистецьких знань суб'єктів вищої педагогічної освіти; розроблено та апробовано комплекс педагогічних заходів для забезпечення ефективності процесу формування

цілісних знань, що ґрунтуються як на традиційних, так і нетрадиційних методах і формах організації художнього навчання.

Дані, отримані в ході теоретичного і експериментального дослідження методичних основ інтеграції мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури, загалом підтвердили гіпотезу, що лежить в його основі і дали підставу для таких висновків:

Інтеграція є провідною тенденцією сучасного етапу розвитку наукового знання. У вирішенні проблеми підвищення рівня підготовки суб'єктів мистецької освіти, зокрема вчителів музики і художньої культури, інтеграція виступає як засіб узагальнення, систематизації та якісного оновлення знань за умов її впровадження в систему мистецьких дисциплін і відповідної організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. У нашому дослідженні реалізація концепції інтегративного мистецького навчання майбутніх учителів акцентує важливість урахування педагогічного потенціалу художньої інтеграції і ставить мету подолання вузькопрофільної однобічності суб'єкта мистецької освіти, формування його поліхудожньої свідомості на основі інтеграції знань і спрямованості на процес цілісного художньо-естетичного виховання школярів.

У процесі дослідження встановлено, що інтеграція мистецьких знань зумовлюється тенденціями міжвидового синтезу мистецтв та особливостями пізнання художнього буття. Цілісне осягнення мистецьких явищ ґрунтується на логіці абстрактного мислення, психолого-фізіологічних механізмах образних асоціацій і взаємодії художніх відчуттів у процесі сприйняття мистецтва. Інтегративні мистецькі знання у дисертації розглядаються як цілісна сукупність відомостей з різних видів мистецтва, яка є результатом спеціально організованої художньо-пізнавальної діяльності з осягнення та узагальнення змісту і внутрішніх поліструктурних взаємозв'язків художніх явищ. Структуру інтегративних мистецьких знань складають інформаційно-синтезуючий компонент, елементами якого є: універсальний понятійно-категоріальний апарат мистецтва, художньо-теоретичні узагальнення, та емоційно-чуттєвий компонент, що вміщує в себе такі елементи: "пам'ять" емоцій, художні асоціації, синестезія.

Критеріями сформованості інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури визначено: рівень розвитку загальної мистецької ерудиції, розвинутість цілісно-чуттєвого сприйняття, готовність до інтегративно-пізнавальної діяльності. У процесі діагностичного обстеження виявлено незадовільний стан сформованості інтегративних мистецьких знань у студентів музично-педагогічних факультетів. Результати дослідження засвідчили недостатній обсяг, глибину та скоординованість мистецьких знань майбутніх учителів, обмеженість асоціативних уявлень, скутість емоційної реакції. Слабкий рівень взаємодії мистецьких дисциплін, програми яких

розраховані на вузькопредметний підхід до засвоєння знань, призводить до недостатньої професійної компетентності майбутніх фахівців.

Експериментально доведено, що процес формування інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури ґрунтується на методичних основах, які поєднують в собі певну сукупність педагогічних принципів (принцип зіставлення художніх об'єктів; принцип професійної спрямованості інтеграції мистецьких знань; принцип саморозвитку особистості; принцип творчої активності студентів), спеціально організованих умов інтегративного художнього навчання (залучення студентів до інтегративно-пізнавальної пошукової діяльності; підбір яскравого, різноманітного та актуального художнього матеріалу; створення позитивної емоційної атмосфери навчання) і методів поетапного формування інтегративних мистецьких знань.

За даними дослідження, оптимальним для процесу формування цілісних мистецьких знань майбутніх учителів виявився комплекс педагогічних засобів: викладання спецкурсу “Основи інтеграції мистецьких знань” та практичну реалізацію його матеріалу під час проходження студентами педагогічної практики, а також включення окремих положень курсу до програмних вимог фахових дисциплін. У ході дослідно-експериментальної роботи розроблено та апробовано методику формування інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури, що застосовувалась упродовж трьох етапів (інформативно-комунікативний, особистісно-комунікативний та діяльнісно-творчий), кожен з яких характеризувався певними цілями і завданнями, особливостями змісту, відповідними формами (пізнавальний ринг-змагання, клуб знавців психології, урок-спектакль, “гра-подорож”) і методами організації навчальної діяльності майбутніх учителів, спрямованих на активізацію роботи інтелекту та уявлення, розвиток полічуттєвого сприйняття (аналіз художніх категорій і понять, художньо-психологічна характеристика творчої особистості, визначення стильової атрибутики творів, віднайдення міжчуттєвих асоціацій за методом синестезії, симультанне “прочитання” твору мистецтва, вправа на класифікацію понять, тест незакінчених речень (асоціативна методика), творчі завдання, тренінги, інтерв'ю тощо).

Дані формуючого експерименту дали можливість констатувати позитивні зрушення рівнів сформованості інтегративних мистецьких знань у членів експериментальної групи у порівнянні з контрольною, що свідчить про ефективність розробленої і апробованої методики формування інтегративних мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури.

Виконане дослідження не вичерпує усіх аспектів порушеної проблеми. Предметом наукового пошуку можуть стати обґрунтування психолого-педагогічних засад становлення і розвитку професійних умінь на основі

інтеграції знань, розробки питань інтеграції змісту предметів гуманітарного і мистецтвознавчого циклів, інтеграції фахових знань у підготовці вчителів кваліфікації “Вчитель початкових класів і музики” тощо.

Основні положення дисертації відображено у таких публікаціях автора:

1. Соколова О.В. Художня інтеграція в контексті розвитку особистості // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Зб.наук.праць / за ред. І.А.Зязюна, Н.Г.Ничкало – К., 2001, ч.1 – С.353-358.
2. Соколова О.В. Інтегративні принципи чуттєвого пізнання мистецтва // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Зб.наук.праць. – К., 2001. – Вип.6. – С.60-67.
3. Соколова О.В. Основи інтеграції мистецьких знань: Теоретико-методологічний аналіз // Теорія і методика мистецької освіти: Зб.наук.праць. – К.: НПУ, 2001. – Вип.2. – С.40-48.
4. Соколова О.В. Інтегративна функція мистецтва // Педагогічні науки: Зб.наук.праць. – Херсон, 2001. – Вип.ХХХ. – С.133-137.
5. Соколова О.В. Критерії та рівні підготовки студентів до інтегрованого пізнання мистецтва // Вісник: Збірник наукових статей викладачів, докторантів, аспірантів НПУ ім.М.П.Драгоманова. – К.:2002. – С.35-38.
6. Соколова О.В. Форми і методи інтегративного пізнання мистецтва // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Зб.наук.праць. – К., 2002 – С.88-94.
7. Соколова О.В. Синестезія як психологічний феномен інтеграції художніх знань // Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології: Збірка матеріалів Міжнародної наукової конференції, Академія педагогічних наук України, Інститут психології ім.Г.С.Костюка. 17-18 грудня 2001 року. – В 4 т. – К.:Міленіум, 2002. – Т.3. – С.310-314.
8. Соколова О.В. Організація методичного забезпечення курсу “Художня інтеграція” // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість: Збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. 22-23 квітня 2002 р.. В 2 т. – К.: Видавництво Європейського університету, 2002. – Т.1. – С.215-217.
9. Соколова О.В. Інтеграція знань як засіб формування універсального мислення фахівця // Проблеми вищої педагогічної освіти у світлі рішень II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К., 2002. – Ч.4. – С.68-70.

Соколова О.В. Методичні основи інтеграції мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури . – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання музики та музичного виховання – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2004.

Основу дисертації складає наукове обґрунтування методики формування інтегративних мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури.

Ґрунтуючись на теоретичному дослідженні специфіки цілісного пізнання різних видів мистецтва та проєкції його результатів на процес професійного мистецького навчання студентів, визначено поняття “інтегративні мистецькі знання” і виявлено їх структурні компоненти: інформаційно-синтезуючий та емоційно-чуттєвий.

На базі авторської концепції про важливість реалізації педагогічного потенціалу художньої інтеграції в системі вищої мистецької підготовки вчителів розроблено критерії і показники діагностики рівнів сформованості інтегративних мистецьких знань, визначено зміст, педагогічні принципи, умови та апробовано експериментальну методику поетапного формування інтегративних мистецьких знань майбутніх учителів музики і художньої культури, яка базується на принципах системного підходу до навчання і механізмах полічуттєвого сприйняття мистецтва.

Ключові слова: інтеграція, інтегративні мистецькі знання, художнє сприйняття, синтез, синестезія.

Соколова О.В. Методические основы интеграции знаний по искусству при подготовке будущих учителей музыки и художественной культуры. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения музыке и музыкального воспитания. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова, Киев, 2004.

Основу диссертации составляет научное обоснование методики формирования интегративных знаний по искусству при подготовке будущих учителей музыки и художественной культуры.

На базе теоретического исследования феномена интеграции на современном этапе развития знаний установлено, что в условиях постоянного увеличения учебной информации интеграция выступает средством решения многих задач профессиональной школы, в частности, снятия информационной перегруженности обучаемых; формирования целостных научных

представлений на основе взаимосвязи между блоками предметных знаний, их систематизации и обобщения.

Несмотря на возросший интерес к дидактическим аспектам интеграции, недостаточно изученными остаются вопросы интеграции знаний по разным видам искусства при подготовке учителей художественного профиля. Внедрение принципов отбора содержания и организации интегративного художественного обучения специалистов связано с учетом закономерностей развития системы искусств (дифференциация – раздел на виды, интеграция – тяготение к синтезу) и физиологических механизмов целостного художественного познания, основанных на ассоциативной природе образного мышления и синкретической неразделимости чувственного восприятия искусства.

Установлено, что наиболее высоким уровнем целостного восприятия искусства является синестезия – процесс и результат межчувственной ассоциации, синтез личностных ощущений вследствие взаимопроникновения языковых структур и средств выразительности разных видов искусства.

Ключевые положения художественной интеграции стали основой определения сущности, содержания и структуры интегративных знаний по искусству будущих учителей музыки и художественной культуры. В нашем исследовании интегративные знания по искусству определяются как целостная совокупность сведений из разных видов искусства, полученная в результате специально организованной художественно-познавательной деятельности по постижению и обобщению содержания и внутренних полиструктурных взаимосвязей художественных явлений.

На основе проведенного анализа сформировалось предположение, что эффективность формирования интегративных знаний по искусству будущих учителей музыки и художественной культуры возрастет при условии развития способности к синтезу чувственных восприятий и целостному осмыслению разных видов искусства. Студент, владея целостной системой знаний и представлений о способах ее формирования, должен обеспечить в будущем полноценное развитие творческой личности учеников в процессе педагогической деятельности.

На основании данных констатирующего эксперимента выявлена неудовлетворительная степень сформированности интегративных знаний по искусству будущих учителей музыки и художественной культуры. С целью обеспечения интеграции знаний разработан и апробирован комплекс педагогических средств обучения, включающий в себя педагогические принципы, условия и методику поэтапного формирования интегративных знаний по искусству.

Организация целостного художественного обучения обосновывает следующие принципы: принцип сопоставления художественных объектов;

принцип саморазвития личности в процессе художественного познания; принцип профессиональной направленности интеграции знаний; принцип творческой активности студентов.

Данные принципы наиболее целесообразны при таких условиях интегративного обучения: вовлечение студентов в интегративно-познавательную поисковую деятельность; подбор разнообразного и актуального художественного материала; создание позитивной эмоциональной атмосферы обучения.

Механизм реализации педагогических принципов и условий обеспечения интеграции знаний по искусству основывался на применении в учебном процессе методики, которая соединила в себе различные педагогические средства и формы интегративной художественной подготовки студентов. К ним были отнесены: внедрение разработанного спецкурса “Основы интеграции знаний по искусству”; широкое использование приемов формирования художественного “общения” студентов с искусством, основанных на активизации художественного мышления и развитии межчувственных ассоциаций по методу синестезии; проведение педагогической практики.

Констатация позитивных изменений в уровнях подготовленности будущих учителей музыки и художественной культуры к профессиональной деятельности по всем критериям и показателям в результате апробации разработанной методики формирования интегративных знаний по искусству позволяет говорить об эффективности ее использования в системе художественного обучения студентов.

Ключевые слова: интеграция, интегративные знания по искусству, художественное восприятие, синтез, синестезия.

Sokolova O.V. Methodical bases of artistic knowledge and its integration when training future music teachers and teachers of artistic culture. – Manuscript.

The thesis of achieving science degree of candidate in pedagogical science in specialty 13.00.02 – theory and methods of music training. – National Dragomanov Pedagogical University, Kyiv, 2004.

The dissertation is based on the scientific grounds for methods of forming integral artistic knowledge when training future music teachers and teachers of artistic culture.

Being based on theoretical research of the specify character and integral cognition of different kinds of art and projection of its results into the process of students occupational artistic training the form “integral artistic knowledge” was defined and its structural components such as informational and synthetic, emotional and sensible were revealed.

The author's conception of importance of realization pedagogical potential of artistic integration in the system of high artistic teacher's training founded the working out of criteria and indices of diagnostic of a level of developing and integral artistic knowledge, the content and pedagogical terms were defined, experimental methods of consequent developing of integral artistic knowledge of future music teachers and teachers of artistic culture were approved. Based on principals of systematic approach to training and mechanisms of polysensible perception of art.

Key words: integration, integral artistic knowledge, artistic perception, synthetic, synthesizer.